

izkušnje občinskih zborov proizvajalcev na Hrvatskem

Občinski zbori proizvajalcev so na Hrvatskem sestavljeni iz odbornikov okrajnih zborov proizvajalcev v okrajih, ki so obstajali pred uvedbo novega komunalnega sistema. Iz teh zborov proizvajalcev izhajajo tudi sedanji zbori proizvajalcev — v nekaterih na novo organiziranih občinah. V tej republici prav tako nimajo teh zborov v vseh občinah: od 299 občin jih ima zbere le 69. Kljub temu pa je Hrvatska republika, kjer je sorazmerno največ zborov proizvajalcev v občinah, in je zato posebno zanimivo pomuditi se pri njihovih delovnih izkušnjah. To je toliko bolj zanimivo, ker računajo, kakor je znano, novi predpisi z uvedbo teh predstavnih organov v vse občine.

Posledica načina, kako so bili organizirani zbori proizvajalcev v hrvatskih občinah, je, da delujejo ti organi tudi v nekaterih gospodarsko slabše razvitih občinah. V takih primerih je sestava zborov proizvajalcev skoraj istovetna s sestavo občinskih svetov, kar je v neki meri vplivalo na njihovo bolj počasno uveljavljanje v razliko od zborov proizvajalcev, ki so delovali v gospodarsko bolj razvitih področjih. V tako nastalih občinskih zbora niso zastopane vse gospodarske veje

tako, kakor bi to ustrezalo njihovemu pomenu: V te organe je bilo izvoljenih odstotno veliko uslužbencev in vodilnega uslužbenkega kadra v gospodarstvu. Tako je v sestavi sedanjih zborov proizvajalcev na Hrvatskem 44,5 odstotka članov, ki so uslužbenci, medtem ko je delavcev le 32,3 odstotka; 16,7 odstotka je kmetovalcev, 5 odstotkov obrtnikov, a 1,5 odstotka oseb drugih poklicev. Odstotek žensk je zelo nizek in znaša le 5,4 odstotka skupnega števila.

Bolj vsestransko razpravljanje o gospodarskih problemih

Svobodno lahko rečemo, da so občinski zbori proizvajalcev opravičili svoj obstoj, posebno v gospodarsko bolj razvitih področjih, ker je bila v teh njihova sestava močnejša, iniciativa pa večja. S svojim delom in predlogi so zbori proizvajalcev znatno vplivali na širše proučevanje in popolnejšo obdelavo gospodarskega razvoja na občinskem področju. Hkrati se je zelo stopnjevala pomoč gospodarskim organizacijam. Obstoj zborov proizvajalcev v občinah je posebno vplival na to, da so tudi v občinskih svetih bolj temeljito razpravljali in reševali posamezna vprašanja. To se posebno nanaša na reševanje vprašanj z gospodarskega področja, kjer so zbori proizvajalcev pred sprejemom odločbe zahtevali podrobnejše gospodarske analize in dokumentacijo, posebno tedaj, ko je šlo za sprejem normativnih aktov. Aktivnost zborov proizvajalcev je bila posebno pomembna pri sprejemanju družbenih planov, proračunov, pri odobravanju kreditov, dajanju jamstev, odločanju o davkih in takсах.

Ker ni bilo predpisov, ki bi bili regulirali pristojnosti občinskih zborov proizvajalcev v zveznem okviru, je bilo njihovo delovanje večinoma določeno z občinskimi statuti. Področje dela teh organov, katerih pristojnost je bila regulirana po zgledu okrajnih zborov proizvajalcev, pa ni imelo dovolj širokih pooblastil.

Posli zborov proizvajalcev v občinah so bili praktično razdeljeni na tri skupine. Na prvem mestu so bili posli, o katerih so zbori proizvajalcev razpravljali z občinskimi sveti, vendar na ločenih sejah. Po veljavnih statutih spadajo sem: sprejem statuta, odloka o družbenem planu, proračunu, zaključnem računu, nadalje sprejem odločb o ustanovitvi podjetij, obratov, ustanov, sklepa o uvedbi javnih dajatev, javnih odnosih, socialnem zavarovanju, o uvajanju prisilnih uprav v gospodarskih organizacijah itd.

V drugo skupino je mogoče uvrstiti posle, o katerih se je razpravljalo na skupnih sejah, a to so: volitve in razrešitve skupnih organov (predsednika sveta, skupnih komisij, sekretarja odbora in voditeljev posameznih podjetij in ustanov). Posli, ki so jih odbori proizvajalcev reševali samostojno (razpis volitev in določanje mandatov članov zbora, ustanavljanje lastnih komisij in podobno), tvorijo tretjo skupino. Delovanje občinskih zborov proizvajalcev je bilo seveda v praksi širše in bolj vsestransko, ker so sodelovali tudi pri: dajanju soglasja k sklepom zborov volivcev, sprejemanju sklepov o plačah in položajnih dodatkih, organizaciji upravnih organov ljudskih odborov, trošenju in upravljanju skladov, reguliranju poslovanja ter določanju delovnega časa za posamezne gospodarske organizacije, določanju pavšalnih zneskov, družbeni prehrani itd. Na področju komunalnega poslovanja so zbori proizvajalcev sodelovali pri določanju stanovanjske najemnine in pogojev za uporabljanje stanovanj, ustanavljanju stanovanjskih zadrug, sprejemanju sklepov o problemih prometa, kanalizacije, vodnega gospodarstva in podobno.

Pri reševanju vprašanj, ki se tičejo kmetijstva, so občinski zbori proizvajalcev sorazmerno malo sodelovali. To predvsem zato, ker o teh vprašanjih niso dovolj razpravljali niti občinski ljudski odbori. Aktivnost zborov proizvajalcev se je večinoma omejevala na: odločanje o zaščiti sadovnjakov, izkoriščanju in ureditvi pašnikov, zaščiti kmetijskih posestev, in druge. Zbori proizvajalcev niso prišli posebno do veljave niti pri reševanju problemov s področja socialne politike kakor tudi prosvete, čeprav bi bilo lahko njihovo mnenje tudi tukaj na več načinov koristno.

Lahko pripomnimo, da ti organi doslej niso enako enakomerno obravnavali problemov posameznih gospodarskih vej, a ponekod tudi ne gospodarske politike na svojem področju v celoti. To se seveda ne nanaša na vse občine, ker so zbori pro-

izvajalcev v nekaterih občinah dobro delovali (v Varaždinu, Čakovcu, Bjelovaru, Osijeku, Splitu, Pulju in na Reki).

Potrebno je tesnejše sodelovanje z delavskimi sveti in volivci

Glede na vlogo zborov proizvajalcev lahko trdimo, da ti niso dovolj obdelovali niti vprašanj delavskega samoupravljanja in proučevali problemov gospodarskih organizacij. Ta vprašanja so večinoma obravnavali v določenih primerih: na primer, ko je bilo treba storiti konkretne ukrepe za sanacijo podjetja ali ko se je sklepalo o posameznih zahtevah podjetij (jamstvo za kredit, odobritev določenega posla in podobno). Vzrok temu moramo delno iskati v premajhni iniciativi zborov proizvajalcev v nekaterih občinah in čakanju, da določi upravn aparat ljudskega odbora probleme, o katerih se bo razpravljalo.

Tako prepuščanje skoraj vse iniciative aparatu ljudskega odbora je prapeljalo do obremenitve zborov proizvajalcev s tekočimi vprašanji, je povzročilo, da se je razvijalo delovanje teh organov z manjšimi izjemami večinoma na občinskih sejah, celo tedaj, ko za to ni bilo potrebe (Dugo Selo, Makarska, Udbina itd.). Nedvomno je, da je tudi sestava občinskih zborov proizvajalcev (velik odstotek uslužbencev, kmetovalcev in obrtnikov v razmerju do industrijskih delavcev) vplivala na njihovo delo. Ta dejstva so vsaj oteževala aktivnost zborov proizvajalcev kakor tudi resnejše razpravljanje o posameznih vprašanjih in pospeševanje dela komisij.

V dosedanji praksi je prihajalo tudi do formalnega sprejemanja predlogov aparata ljudskega odbora brez zadostne globitve v nekatera vprašanja in pojave. To je posebno značilno za tako imenovane kmetijske občine, kjer je sestava zborov proizvajalcev podobna sestavi občinskega sveta. V gospodarsko razvitejših občinah so pokazali zbori proizvajalcev več iniciative in so bili mnogo bolj konstruktivni tudi pri reševanju vseh vprašanj.

Vse to opozarja na potrebo bolj vsestranskega sodelovanja zborov proizvajalcev z delavskimi sveti. Tu predvsem mislimo na sodelovanje odbornikov zborov proizvajalcev na sestankih delavskih svetov kakor tudi na vabljenje zastopnikov delavskih svetov na sestanke zborov proizvajalcev, posebno ko razpravljajo o problemih gospodarstva v celoti ali posameznih vej. V dosedanji praksi se je redko dogajalo, da so bili zastopniki podjetij povabljeni na seje zborov proizvajalcev, razen v primerih, ko je šlo za sprejem sklepa, ki se je tikal določenega podjetja, ko je bilo potrebno, da so zastopniki podjetja dali potrebne informacije in obrazložitve.

Posebno vprašanje je vzdrževanje stalnih zvez z volivci. Svobodno lahko rečemo, da se je redko dogajalo, da so odborniki zborov proizvajalcev seznanjali volivce z delom in sklepi zbora. Krepitev odgovornosti odbornikov pred volivci in poročanje o delu je sestavni del naše demokratičnega sistema in mora v praksi priti bolj do izraza kakor doslej.

Nadaljnje uspešno delovanje občinskih zborov proizvajalcev, ki bodo glede na čedalje bolj čvrst položaj in širšo pristojnost občinskih ljudskih odborov imeli pomembnejšo vlogo in odgovornejše naloge, bo odvisno delno tudi od tega, kdaj in kako bodo odpravljene omejene pomanjkljivosti.

Z. Lakić